

Anmeldelse af Peter Bundesen

”Hvis arbejde er så sundt...”

Fra 2010 skete et paradigmeskifte i det politiske syn på sygdom og dermed også i dets syn på de syge. Hidtil havde forsikrede syge været undtaget for aktivering. Nu blev den dominerende forestilling, at det var vigtigt, at også de syge blev aktiveret. Tidligere havde den dominerende opfattelse været, at sygdomsperioden fungerede som en form for helle, hvori man i ro og mag kunne komme sig igen. Nu blev det vigtigt, at de syge fik fastholdt deres tilknytning til arbejdsmarkedet, også i sygdomsperioden. De skulle aktiveres. Alt dette skete uagtet, at en samtidig effektevaluering af aktiveringen af de syge kunne konstatere: ”Samlet set bidrager indsatsen ikke til en øget grad af selvforsørgelse i deltagergruppen.”¹⁾

Før havde spørgsmålet om sygdom primært været betragtet som et forhold mellem den syge og dennes læge. En lægeerklæring var et bevis på, at man var syg og dermed uarbejdsdygtig. Sygdom og arbejdsevne blev nu skilt ad. Lægerne kunne fortsat vurdere om man var syg; men det var nu op til jobcentret at vurdere dets betydning for den syges arbejdsevne.

Sygedagpengeområdet blev hermed også ramt af det syn på borgerne, som allerede var udbredt i de øvrige beskæftigelsespolitikker. Tidligere havde man en forestilling om, at borgerne generelt selv ønskede at arbejde og vedligeholde arbejdsevnen, når de havde mulighed for det. Det ændrede syn var, at mange borgere nok er vrangvillige hvad angår beskæftigelse. De skal holdes i ave med krav, trusler og sanktioner. Det er en betingelse for, at de skaffer sig og opretholder deres beskæftigelse. Mistillidens politik er blevet alt dominerende.

At jobcentre nu skal vurdere de syges arbejdsevne og sikre, at den fastholdes eller udvikles har skabt en sand aktiveringsindustri. Ved sygdom skal der udarbejdes en jobplan, hvoraf det skal fremgå hvilke aktiviteter, der behøves, for at den sygemeldte kan vende tilbage til arbejdet hurtigst mulig. Er man uarbejdsdygtig, er der en række indsatser som jobprøvning, arbejdspraktik og ressourceforløb som bliver iværksat. I 2014 blev den ordinære sygeperiode reduceret til 22 uger. Er man herudover fortsat syg og ikke kan få forlænget sygedagpengeperioden, kan man få tildelt et jobafklaringsforløb. Samtidig er det fra 2013 nærmest blevet umuligt at få tilkendt før-tidspension uden først at have været gennem et eller flere omfattende ressourceforløb.

Også mange over 60-årige er på ressourceforløb. Det har alt sammen bidraget til udvikling af aktiveringsindustrien.

Det er syge borgeres oplevelse af denne aktiveringsindustri, som Tina Bømlers bog *Når de syge skal arbejde* handler om. En hovedpointe er her, at de syge ikke oplever denne proces som en hjælp, men som ydmygende, klientgørende og socialt marginaliserende. Den er ydmygende og klientgørende, fordi borgerne får en oplevelse af, at de ikke længere selv er bestemmende i deres eget liv. Det er bestemt gennem sanktionstrusler fra jobcentret. Som en sygemeldt borger udtrykte det om sit møde med rehabiliteringsteamet:

”Jeg har aldrig oplevet noget så nedværdigende. Der var ca. ni personer. Jeg fik rent ud sagt at vide, at jeg ikke fejlede en skid. Jeg kunne godt arbejde med en ryg, der var slidt. Jeg har ikke set dem før. De havde bestemt på forhånd. Jeg kunne slet ikke sige noget, fordi jeg ikke vidste, hvad jeg skulle sige. Det var først bagefter, at jeg kom til at tænke på, hvad jeg skulle have sagt. Det havde ikke hjulpet en skid. De havde bestemt på forhånd, hvad der skulle ske. Jeg skulle i et behandlingsforløb, så jeg fik besked på at kontakte egen læge.” (s. 99)

Gennemgående er også uvisheden om fremtiden og frygten for at miste forsørgelsesgrundlaget. Perioden for afklaring/udvikling af arbejdsevenen kan ofte strække sig over mange år. De sygemeldte borgere vil gerne have en afklaring, da de har svært ved at overskue, hvor mange forløb de skal igennem før jobcentret er tilfreds. De sygemeldte borgere føler ikke, at jobcentret hjælper dem. Tværtimod mener de, at jobcentrets krav har stillet dem i en dårligere situation helbredsmæssigt. De er også gennemgående bekymrede for deres forsørgelsesgrundlag og om de overgår til kontanthjælp eller familieforsørgelse, hvis sygdomsperioden ikke forlænges. Det vil betyde, at huset må sælges, enten ved ”frivilligt salg” eller på tvangsauktion. Som en sygemeldt borger siger:

”Målet er, at jeg skal ud på arbejdsmarkedet på fuld tid. Hver gang de siger det, har jeg lyst til at kaste op og skride ind i telefonen til dem. Hvis jeg ikke tror på det, ryger jeg på kontanthjælp. Så jeg er nødt til at gøre som de siger. Helt fra første dag har jeg tænkt, at hvis jeg bare kan få lov til at komme ud der, hvor jeg har været hele tiden, i et par timer, havde jeg måske haft det meget bedre i dag.” (s. 101)

Undersøgelsens datagrundlag er 18 kvalitative interviews med forsikrede sygemeldte borgere i Nordjylland og har fokus på deres oplevelser med jobcentrene. Det er sygemeldte borgere, der har mistet deres arbejde pga. langvarig sygdom og er overgået til ressourceforløb eller kontanthjælp. Fælles for de interviewede er, at de alle sammen har haft tilknytning til arbejdsmarkedet, ikke har modtaget sociale ydelser før sygedagpengeperioden udløb, at de har været offentligt ansatte og at de føler sig i klemme mellem forskellige regelsæt. Kontakten med de sygemeldte borgere er etableret i samarbejde med fagforeningen FOA og uafhængigt af de enkelte jobcentre. Interviewpersonerne har efter deres møde med jobcentret henvendt sig til fagforeningen og bedt om hjælp.

Tina Bømler medgiver, at denne udvalgs metode af respondenter betyder, at undersøgelsen har en selektiv bias; men pointerer at formålet netop har været at sætte fokus på sygemeldte borgere, som oplever at være kommet i klemme i systemet. Imidlertid betyder udvalgs metoden, at der ikke kan siges noget om, hvor udbredt det er, at syge borgere oplever at være i klemme i systemet.

Selve interviewundersøgelsen angiver blot de valgte borgeres oplevelse af at blive mere syge af den behandling, som de får på jobcentrene. Den siger ikke noget om de målbare effekter af den omfattende aktivering af de syge. Før lovvedtagelsen i 2010 påstod Claus Hjort Frederiksen, at den ville få en positiv beskæftigelseseffekt:

”Faktisk kan vi ligefrem gøre ondt værre, hvis vi i misforstået venlighed lader de syge gå hjemme ... Sat på spidsen, så lader vi de syge i stikken, hvis vi ikke tager ny viden til os, og bruger den bedst mulig til at få sygefraværet ned.” (s. 16)

Imidlertid påpeger Tina Bømler, at der ikke er evidens for hans påstand. For mentalt syge kan effekterne tværtimod være den modsatte. Hvad, der er evidens for, er, at det kan være sundt for personer med rygproblemer, muskelproblemer eller lignende at holde sig fysisk i gang. (s. 17) Vi kan derfor endnu en gang konstatere, at paradigmeskiftet ikke skyldes opkomst og brug af ny viden, men ændringer i de dominerende ideologiske holdninger, der dog kan være påberåbt som brug af ny viden.

Bogen vil især være velvalgt til undervisning på socialrådgiver- og administrationsuddannelserne. Ud over at give et tydeligt billede af interviewpersonernes møde med jobcentret, så giver den et kort overblik over udviklingen fra welfare til workfare i Danmark siden 1970'erne. Desuden er der to kapitler, skrevet af Michelle Ankjær Lindgaard, som dels redegør for sygedagpengelovændringerne i 2010 og 2014 samt fleksjob- og førtidspensionsreformen og dels om udviklingen i retssikkerhedslovgivning og i brugen af økonomiske incitamenter (statsrefusion).

Hvad der yderlig gør bogen velvalgt til brug i undervisning er, at den udfordrer professionens udtrykte selvforståelse om at være reflekterende. Oprindeligt var sigtet med bogens undersøgelse nemlig et helt andet: At undersøge sagsbehandlernes etiske og faglige udfordringer ved at skulle kontakte sygemeldte borgere og stille krav om aktivering. Imidlertid tog undersøgelsen en uventet drejning. Selvom de etiske dilemmaer var til stede, fyldte de i praksis ikke meget hos den enkelte sagsbehandler. Det førte til et sporskifte i undersøgelsen, hvorefter fokus blev sygemeldte borgers erfaringer med jobcentrene.

Note:

1. J. Boll m.fl. Evaluering af *Aktive -Hurtigere Tilbage*, Rambøll, August 2010.

Tina Bømler:
NÅR DE SYGE SKAL ARBEJDE,
 Hans Reitzels Forlag 2019.
 160 s., kr. 200,-.